

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Economical Sciences

ISSN 2519-2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9226

UDC 37.032.2

Christian Pedagogy as a Pedagogy of Love

O.V. Ohirko

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 28.01.2019

Received in revised form

28.02.2019

Accepted 01.03.2019

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-067-270-20-83
E-mail: OhirkoOleh@gmail.com

Ohirko, O.V. (2019). Christian Pedagogy as a Pedagogy of Love. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 21(92), 155–159. doi: 10.32718/nvlvet-e9226

Christian views on the education of man are considered. Christian pedagogy is the science of the formation of the spiritual and bodily life of man on the basis of absolute values, which is filled with Christian culture. It is based on universal moral law of humankind that is Ten Commandments of God and Two Fundamental Commandments of Christian Love and on Seven Corporal and Spiritual Works of Mercy, Evangelical Counsels and Beatitudes. Christian pedagogy helps a person to realize his dignity and value as a person created on the image and likeness of God. A special feature of Christian pedagogy is the close connection between spiritual and moral education. By means of Christian pedagogy moral and theological virtues are formed. The most important virtue in upbringing is love, as a struggle for the good of your neighbors, regardless of yourself. Love to God and to others is the basic law of Christian pedagogy. In the Christian upbringing of youth, the most important tasks are the formation of: the mind in which faith will reign; the will in which love will dominate; feelings in which hope will work. Principles of Christian pedagogy are nonviolence, timeliness, unity of pedagogical influences, the principle of personality, anthropological principle (respect for human dignity). Christian education is an alternative to a society that surrounds our youth. It creates a sensible conscience, calls for the avoidance of sins, and to live according to the commandments of God.

Key words: education, spirituality, morality, God, mind, will, feeling, virtue, conscience.

Християнська педагогіка як педагогіка любові

O.V. Ohirko

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького,
м. Львів, Україна

Розглядаються християнські погляди на виховання людини. Християнська педагогіка є наукою про формування духовного і тілесного життя людини на основі абсолютних вартостей, якими наповнена християнська культура. Вона ґрунтується на універсальному моральному законі людства – десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських радах та блаженствах. Християнська педагогіка допомагає людині усвідомити свою гідність і вартість як особи створеної на образ і подобу Божу. Особливою прикметою християнської педагогіки є тісний зв'язок духовного та морального виховання. Засобами християнської педагогіки формуються моральні та богословські чесноти. Найважливішою чеснотою у вихованні є любов як старання про добро ближніх, не зважаючи на себе. Любов до Бога і до ближніх – основний закон християнської педагогіки. У християнському вихованні молоді найважливішими завданнями є формування: розуму, в якому пануватиме віра; волі, в якій домінуватиме любов; почуттів, у яких діятиме надія. Принципами християнської педагогіки є ненасилля, своєчасність, єдність педагогічних впливів, принцип особистості, антропологічний принцип (повага людської гідності). Християнське виховання – альтернатива до впливу соціуму, який оточує науку молодь. Воно формує чуйну совість, закликає уникати гріхів, жити згідно із Заповідями Божими.

Ключові слова: виховання, духовність, мораль, Бог, розум, воля, почуття, чесноти, совість.

Вступ

Проблема християнського виховання – ієрархічна, вона містить абсолютний, національний, громадянський, родинний та особистий рівні і визначається ставленням людини до Свого Творця, до інших людей, до самої себе. Для України, що перебуває в умовах духовного і морального відродження, найважливішим завданням є гармонійний розвиток душевних і фізичних сил молоді. Сформульовані аспекти християнського виховання у навчальних закладах, проаналізовані його основні принципи на основі універсального морального закону “чини добро – уникай зла”. Проблеми християнської педагогіки розглядалися у роботах Ю. Дзеровича (*Dzerovych, 1937*), О. Вишневецького (*Vyshnevskiy, 2006*), В. Жуковського (*Zhukovskiy, 2001*), С. Стефанюк (*Stefaniuk & Holianchuk, 2010*), І. Сіданіч (*Kyslashko & Sidanich, 2015*), М. Вачевського (*Vachevskiy, 2010*) та ін.

В умовах становлення і розбудови незалежної Української держави особливо гостро постає проблема духовного відродження народу на основі засад християнської моралі. Християнство є традиційною релігією українського народу і вже понад тисячоліття формує сакральну культуру українців. Без духовних потреб, моральної відповідальності перед ближнім та усім народом, без патріотичних почувань не може набрати одухотвореності й освітня діяльність.

У преамбулі Конституції України, прийнятої 28.06.1996 р., наголошується на усвідомленні відповідальності перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми та прийдешніми поколіннями, тому слід знати, яким є Бог і Його закон, щоби реалізувати цю відповідальність на практиці.

Духовність людини плкається на основі християнського виховання, що є безперервною працею над формуванням душі й тіла людини для досягнення нею повної злуки з Богом. Мета християнського виховання полягає у виявленні, формуванні та розвитку природних та надприродних задатків душі й тіла, до досягнення єдності життя людини з Божими законами.

Наше завдання – допомогти молоді бачити сьогодні через призму тривалих, відвічних, нетлінних християнських цінностей, показувати не повчаючи чи проповідуючи, звертати увагу не осуджуючи, спонукати до думання без агресивності. Цього дуже потребує наше обездуховлене, знеохочене, позбавлене довіри суспільство. На наше глибоке переконання, реальне утвердження християнських і загальнолюдських ідеалів та цінностей – необхідна передумова подолання нинішніх соціально-економічних труднощів, запорука зміцнення духовного і морального здоров'я нації. Все це має безкомпромісно виконувати зі свідомості студентів бур'ян аморальності, безкультур'я, бездуховності, зміцнювати в них почуття патріотизму, відноситися їх громадянську активність, яка повинна втілюватися у конкретних справах і вчинках на благо України, народу, своїх ближніх, допомогти до кінця зрозуміти своє покликання і призначення. Дух нації стане незнищеним, якщо в основі її життя буде Божа правда. Основоположні цінності – християнська віра, справедливість, милосердя, гідність людини як

особистості, мають стати аксіоматичними, витіснивши надмірний прагматизм, що зводить життєвий сенс до примітивізму, звужує параметри духу. Повітрям і хлібом людини має стати духовність та національне самоусвідомлення.

Прикро, але серед інтелігенції ще й нині немає розуміння Церкви як духовної інституції, а християнської віри як головного та визначального чинника національного буття, яке включає і державотворення. На жаль, на 28 році незалежності України, коли наша держава звільнилась від облудливої марксистсько-ленінської атеїстичної пропаганди, подекуди і досі проявляється нерозуміння релігії як зв'язку людини з Богом, натомість поширюється секуляризм. Дивно, але за останні три роки з освітніх програм університетів поступово зникає релігієзнавство, етика, закриваються кафедри релігієзнавства. І це в час, коли часто говорять про духовне відродження нації. Ось чому професорсько-викладацький персонал ЗВО, повинен мати за священний обов'язок бути прикладом релігійної і національної зрілості для студентів, нерозривного сімейного життя, освяченого вінчанням у Церкві, участі у недільних і святкових Богослужіннях та Святих Тайнах, досконалого зберігання найвищої Божої Конституції – Декалогу (Десяти Божих заповідей). Нерелігійний і недуховний та ненародолобний педагог – це руйнівник моралі, народу та держави.

Формулювання мети статті. Враховуючи потреби України у відродженні духовності молоді, усвідомленні своєї національної належності, навчальні заклади повинні забезпечити наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом християнської моралі та національної духовності, який би допомагав формувати свідомих українців, для яких первинними є Бог і Україна, виховувати їх душі, чесні і сильні характери, сумління, громадянські, моральні та духовні чесноти, спонукав би молодих людей у співпраці з Богом вирости корисними своєму народові.

Досвід багатьох країн світу переконливо показує, що запорукою процвітання будь-якої нації є її здорова духовна сфера, бо висока моральність формує людину. Позбавлення народу його духовності призводить до поширення зневіри, бездуховності, аморальності, зростання злочинності, підлості та підступності, ненависті. Для України, що перебуває в умовах духовного і морального відродження, найважливішими завданнями є гармонійний розвиток моральних і фізичних сил молоді.

Результати та їх обговорення

Проблеми виховання людини й суспільства завжди були і є в центрі педагогічних систем. Ще в IV ст. учитель Церкви святий Іван Золотоустий (344–407), патріарх Константинополя, повчав: “Немає жодного вищого мистецтва, ніж мистецтво виховання” (*Ohirko, 2003*), а тому праведний Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944), як великий вихователь та опікун української молоді, дбаючи за її християнсько-патріотичне виховання, писав: “Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усе добро світу” (Лист до вірних, 1899) (*Ohirko, 2003*).

Християнська педагогіка тісно пов'язана з релігією. Людство з'єднане з Богом, особливо тим, що Ісус Христос, Син Божий і Спаситель людства, став людиною. Навколо Нього створюється й весь час розростається "народ Божий", що зветься Церквою. Церква як соціальна інституція має завдання провадити людей до вічного щастя, сприяти мудрому й справедливому влаштуванню життя, допомагати виховувати добрих і чесних членів суспільства та вдосконалювати їхнє моральне життя. Святе Письмо (Біблію) справедливо називають Божою педагогікою. Християнська педагогіка є вченням, спільним для всіх християнських конфесій в Україні. Джерелами християнської педагогіки є Святе Письмо, святе Передання, свята Літургія, твори Отців Церкви.

Особливою прикметою християнської педагогіки є тісний зв'язок духовного та морального виховання. Розуміння духовності співвідноситься зі словами Ісуса Христа: "Бог – Дух. Ті, що йому поклоняються, повинні у душі й правді поклонятися" (*Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007*). Духовність – це "вертикальний" вимір людського буття, а моральність – "горизонтальний". У християнській педагогіці процес духовно-морального вдосконалення єдиний і нероздільний. Чим ближче людина до Бога, тим вища її моральність, і, навпаки, чим вища моральність людини, тим більше її благоволяє Бог. Двоєдність духовності й моральності найкраще відображається у двох головних заповідях любові: "Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: це найбільша й найперша заповідь. А друга подібна до неї: Люби ближнього твого, як себе самого. На ці дві заповіді ввесь закон і пророки спираються" (*Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007*).

Християнська педагогіка допомагає людині усвідомити свою гідність і вартість як особи, створеної на образ і подобу Божу та необхідність переходу від homo sapiens до homo spiritus.

У християнській педагогіці, як зазначав галицький педагог і священник Юліян Дзерович (1871–1943), є три чинники виховання: сім'я, Церква й держава (*Dzerovych, 1937*). Сім'я здійснює індивідуальне виховання, Церква – моральне і релігійне виховання, а держава, зокрема, навчальний заклад – національне й громадянське виховання. Сім'я реалізує таке виховання за природним правом, Церква – за Божим, а держава – за історичним правом. Славний український педагог Григорій Ващенко (1878–1967) закликав молодь бути вірною Богові, Україні й народові.

В українській мові термін "виховання" означає – спочатку дитину слід ховати, берегти, застерігати від зла, лиха і йому запобігати, а потім випроводити на самостійну дорогу життя. Не випадково в Галичині до 1939 р. дитячі садочки називали захоронками. В англійській мові термін "education" означає освіту й виховання; в латинській мові термін "educare" – це вести і провадити далі, даючи добрий приклад; у французькій мові термін "éduquer" означає виховувати, формувати через виховання, плекати волю, обробляти, формувати, привчати, а німецькою "die Bildung" – це творення, формування, освічування, рисування, а

"erziehen" – виховати, що походить від слова "ziehen", тобто "тягнути" і "витагнути" (батьки немовби залізною рукою витягають своїх дітей із небезпеки або незнання). В російській мові термін "воспитание" означає – вигодувати, тобто дати своєчасно відповідну духовну поживу, вигодувати дитину (*Ohirko, 2003*).

Християнська система виховання, яка повертається в наші заклади вищої освіти, заснована Церквою на цінностях природного та надприродного пізнання, які гармонізують із наукою Святого Письма як своєрідною Божою педагогікою. Обов'язок навчальних закладів – допомогти молоді осягнути шлях до пізнання вічних Любові, Добра, Правди, Справедливості, Милосердя, до вивчення основ християнської моралі.

Християнське виховання розділяє духовне життя людини на три складові частини: мислення, чуттєвість і воля. Людина, як і весь світ, походить від Бога. Вона залежна від Бога і має суттєво важливі відносини з Ним. Людина складається з душі і тіла, із матерії та духу, із дочасного й вічного. Вона пізнає правду про себе, про світ і про Бога. Лише тоді, коли вона намагається зрозуміти, ким є, що становить її велич, а також велич інших людей і велич Творця, який усе створив на добро людини, то усвідомить себе як особу. Християнський принцип духовного виховання звучить так: "Шукайте найперше Царства Божого, а все решту вам додасться" (*Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007*). Людина – це єство, в якому збігаються всі світи: світ природи, інших людей, власної свідомості та особистості, в якому вона може знайти Бога. Людина – єство матеріально-світлове і повинна шанувати навколишній світ та землю. Вона є єством суттєво-суспільним, тож повинна себе віддавати іншим. Людина – єство самосвідомості, тому повинна себе знайти й утвердити, та, врешті, відкритим єством, тому здатна вийти зі свого центру, з'єднатися з "іншим", тобто бути готовою до самотрансценденції. За словами Льва Толстого: "Людина подібна до дробу, де знаменник – це те, що людина про себе думає, а чисельник – це те, чим вона дійсно є; чим більший знаменник, тим менший дріб" (*Ohirko, 2003*). Людина покликана, за словами Івана Франка: "Проти вітру йти – проти хвиль плисти, сміло аж до смерті хрест важкий нести" (*Ohirko, 2003*).

Людина – це унікальна істота, яка є не просто творінням вищого розуму, призначеним для якихось практичних цілей, не просто свідченням Божої мудрості, могутності, творчого потенціалу. Людина, із точки зору християнства, є особою, яка має власний розум, волю, почуття. Головний дар ми маємо від Бога – це наше життя, головне покликання. Христос, знаючи ціну життя, каже: "Яка користь людині, як цілий світ здобуде, а занапастить власну душу" (*Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007*). Людина отримала від Бога життя, як дар, якого не заслужила, а тому повинна своє життя оберігати і підтримувати.

Християнська педагогіка використовує засоби превентивної (запобіжної) системи, розробленої відомим педагогом і святим XIX ст. Іваном (Доном) Боско (1815–1888). Основу превентивної системи виховання

складають релігія, розум і наука, а будується вона на доброті, довірі та любові до вихованців. Засобами християнської виховної системи І.Боско є: християнська релігія, що включає в себе практикування Заповідей Божих, які регулюють відносини людини з Богом і ближніми та наголошують на пошані власного й чужого життя, чистоти, майна, честі, слави і почуттів; виховна атмосфера доброзичливості та родинної безпосередності; індивідуальний підхід через пізнання людини і спеціалізацію виховання; організація дозвілля і праці та безперервна зайнятість; моральні покарання і нагороди, що виключають строгі кари. Християнське виховання є безперервною працею над формуванням душі й тіла людини для досягнення нею повної злуки з Богом. Метою християнського виховання є виявлення, формування та розвиток природних та надприродних задатків душі й тіла, досягнення єдності життя людини з Божими законами. Християнське виховання – це процес формування й розвитку духовного та фізичного потенціалу людини.

Засобами християнської педагогіки формуються моральні (мудрість, мужність, справедливість, стриманість) та богословські чесноти (віра, надія, любов). Найвищою чеснотою в житті християн є любов, про яку знаменито висловився апостол народів Павло: “Любов – довготерпелива, любов – лагідна, вона не заздрить, любов не чваниться, не надимається, не бешкетує, не шукає свого, не поривається до гніву, не задумує зла; не тішиться, коли хтось чинить кривду, радіє правдою; все зносить, в усе вірить, усього надіється, все перетерпить. Любов ніколи не перемінає. Пророцтва зникнуть, мови замовкнуть, знання зникне. Бо знаємо частинно й частинно прокуємо. Коли настане досконале, недосконале зникне... Тепер же остаються: віра, надія, любов – цих троє; але найбільша з них – любов” ([Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007](#)). Християнська педагогіка застерігає людину від гріхів як свідомих і добровільних злих вчинків, закликає дотримуватися універсального морального закону людства – Десяти Заповідей Божих. Християнське виховання формує людину у свободі (“Все мені можна”, та я не дам нічому заволодіти надо мною” ([Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu, 2007](#))) та відповідальності. Воно сприяє утвердженню в житті людини чуйної совісті, яка закликає чинити добро, остерігатися зла.

У християнському вихованні молоді найважливішими завданнями є: формування розуму; творення на основі розуму й віри власних ідеалів та чеснот; осягнення стану, коли в розумі людини пануватиме віра і вона керуватиметься чеснотою мудрості, що наставляє розум розважно шукати правду; у волі – любов, що керуватиметься чеснотою справедливості, що наставляє волю бажати знайдену розумом правду; у почуттях – надію, які керуватимуться чеснотами мужності і здержливості, які керують почуттями у небажаній ситуації, стримують нахили злих почуттів; утвердженням стану, за якого розум, віра та совість управлятимуть всіма порухами волі. Християнське виховання базується на житті людини: у вірі, яка все прощає і зносить; у надії, яка ніколи не розчарує, та в любові, яка взамін нічого не вимагає. Святий Авгу-

стин справедливо повчав: “У другорядному – свобода, в головному – єдність, а у всьому – любов” ([Ohirko, 2003](#)).

Принципами християнської педагогіки є такі: ненасилля; своєчасність; єдність педагогічних впливів; принцип особистості; антропологічний принцип (повага людської гідності); невинне піклування; відповідальність; любов; покірність; інтеріоризація (увнутрішнення); містагогія (променевий процес виховання). Ключовим принципом християнської педагогіки є христосентризм, бо все навчання і виховання здійснюється у Христі, який істинним ідеалом для наслідування.

Гідність людини, яка формується внаслідок такого виховання, – це розуміння того, що вона створена на образ і подобу Божу, здатна пізнавати, любити Свого Творця, служити Йому через пізнання інших людей, любов до них і служіння їм. Підставою гідності людини, що носить незатертий образ Божий, є відкритість до спілкування з Богом і зі своїми ближніми та готовність до самотрансценденції. Оскільки людська особа здатна панувати над собою, самостійно ініціювати та здійснювати свої вчинки, то це є основою як її гідності, так і відповідальності.

Християнське виховання є альтернативою до соціуму, який оточує нашу молодь. Інформація, яку отримує молодь від мас-медіа, телебачення, сучасної літератури, штовхає її до насильницьких, агресивних методів розв’язання своїх проблем. Наркотики, алкоголь, розпуста є втечею від дійсності. Тому християнське виховання може стати для них шляхом до реальної дійсності, дотримуючись Божих законів.

Відомий вислів повчав: “Помилки лікарів не виправляють – їх закопують у землю, а помилки педагогів носять упродовж цілого життя у собі”, а філософська засада щодо виховання звучить так: “Ніхто не може дати того, що сам не має” ([Ohirko, 2003](#)).

Тому духовність покладена в основу реформування освіти за державною національною програмою “Освіта” (Україна – XXI ст.). Духовність повинна відродити шляхетність, допомогти кожній людині стати людиною, а нації – нацією. За останні 28 років в українських загальноосвітніх закладах опрацьована цілісна система вивчення проблем християнської етики, яка добре себе зарекомендувала і здобула підтримку традиційних православних, католицьких і протестантських Церков. Проте за останні три роки неодноразово знаходилися сили, які намагаються її викладання або всіляко обмежити, або взагалі вилучити, посилаючись на те, що нібито християнська етика порушує права дітей, а школа відділена від Церкви.

Осторонь такої важливої справи не може залишатися загальноосвітня та вища школа, які повинні забезпечити наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом християнської моралі та національної духовності, який би допомагав формувати свідомих українців, для яких первинними є Бог і Україна, спонукав би студентів у співпраці з Богом вирости корисними своєму народові.

Висновки

У результаті проведених досліджень сформульовані мета, концепція християнського виховання, основні принципи духовного формування молоді. Запропоновані духовні цінності християнського виховання допоможуть учителям та викладачам враховувати їх у навчально-виховних закладах, усвідомлювати вимоги духовного, морального виховання та власної відповідальності у передаванні їх молоді.

Сподіваємося, що християнське виховання допоможе нашій молоді дотримуватися морально доброї поведінки в щоденному житті та бути вірною Богові, Україні, народові.

References

- Vachevskiy, M. (2010). Khrystyianska pedahohika u vykhovanni uchnivskoi molodi. Slovo, 3(43), 23–26 (in Ukrainian).
- Vyshnevskiy, O.I. (2006). Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky. Posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv. Drohobych (in Ukrainian).
- Dzerovych, Yu. (1937). Pedahohika. Lviv: nakladom Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii (in Ukrainian).
- Ohirko, O. (2003). Hristiyanska pedagogika. Navchalnyy posibnyk. LI MAUP. Lviv (in Ukrainian).
- Svyate Pismo Staroho i Novoho Zavitu (2007). Perekl. o. Ivana Khomenka, Lviv: “Misioner”. UBT “Svichado” (in Ukrainian).
- Stefaniuk, S.K., & Holianchuk, R.M. (2010). Khrystyianska pedahohika: plekannia krashchykh liudskykh chesnot. Kh.: Krossroud (in Ukrainian).
- Zhukovskiy, V.M. (2001). Khrystyianska etyka i pedahohika: statti ta uroky. NU “Ostrozhska akademiia”, Ostroh (in Ukrainian).
- Kyslashko, O., & Sidanich, I. (2015). Khrystyianska pedahohika: navch. posib. K.: Dukhovna vis (in Ukrainian).